

Trivialiseringens tempel

Af Christian Adbro

Forslag til udvikling af store informations- og kontaktcentre for den brede sikre forbedømte smag.

Gå efteråret og vinteren i møde i dit lokale trivialiserings-tempel! Eller støv Adorno og Baudelaire af og se sammen med dem ind i tidens lys.

Så skal vi til det igen. Som vi skal hvert år ved denne tid. Nu sparkes vi ud af sommerens sandkasse og al den stimuleringsmæssige minimalisme der ligger i vejr og krop, skal ha' tøjet på, og igen træde i karakter som kulturbrugere. Vi skal vælge hvad vi skal dyrke, hvad vi skal gå til. Og det på den store klinge.

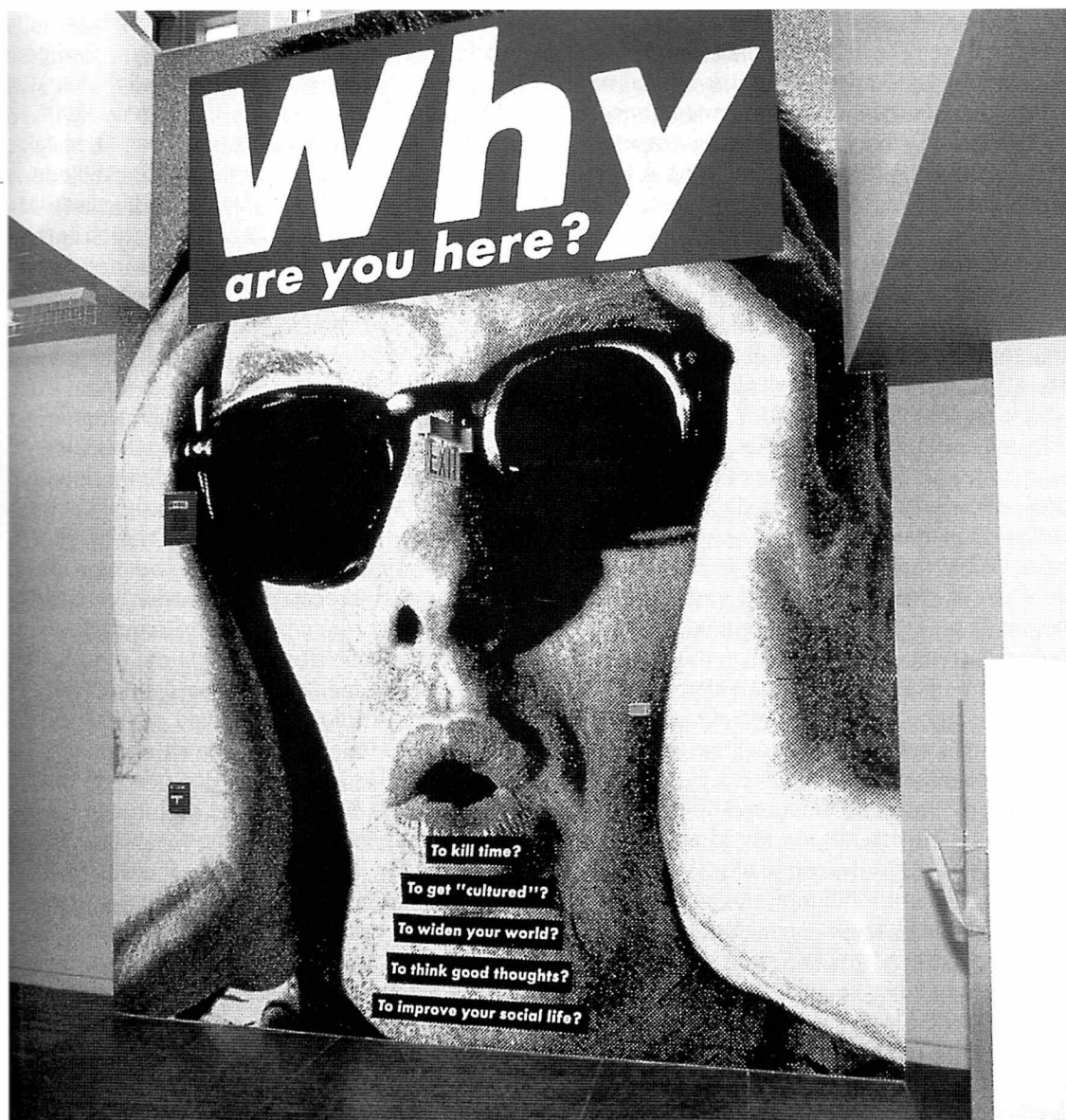
Bevares, der har da for de mest udsultede været udbredt et vist adspredelsesvalg i sommerens løb. Men lidt Open Air-film, en smule fadølsjazz, og sommerredaktioner på kvart kraft er og bliver det rene vand i forhold til det tidspunkt, hvor vi må tilbage til vores respektive pladser i maskineriet, så tandhjulene igen kan snurre. Tilbage hvor efteråret lurser, Artekataloget udkommer, og vi må se at få sat det hele lidt i system. Tilbage hvor den fornemme opgave består i at navigere rundt i den omfangsrige jungle af udbud, og med sikker hånd få frasorteret tidsspildet fra de stilsikre vindere. Og omfangsrigt er det. Det gælder nemlig ikke bare de finkulturelle valg, men også hvilken mode, litteratur, film, og hobbyer, vi i ly af bladernes snarlige neddratten skal bekende os til. Næh, nogen let opgave er det ikke.

Der er selvfølgelig lidt hjælp at hente for alle os nødstedte. Man kan kigge i kulørte magasiner, både på herre- og damesiden, for at tiltuske sig relevante tips om stil og efterårs-mode. Man kan fravriste forlagene kataloger

om relevante og tidstypiske bogudgivelser, man kan tilmelde sig biografrabatordninger til på forhånd udvalgte oplevelser i mørket, og hører man til de heldige, der har husket at forny sit Louisiana-medlemsskab, er man også sikret en hjælpende hånd udi forbedømmelser af kommende udstillinger.

Men er der nogen grund til at man ikke samler alle disse anstrengelser på ét sted? Hvorfor tager nogen ikke konsekvensen, og gør os alle den ultimative tjeneste, én gang for alle. Hvorfor opretter man ikke en ny type servicestation, et slags kulturformidlingskontor i institutionel udgave? Så vi for alvor får en fair chance for at putte det rigtige i indkøbskurven? Det kan vel ikke være så forfærdelig vanskeligt at stable på benene. Lad mig bare tage det første spadestik, i en god sags tjeneste.

Forestil Dem et sted, måske lidt som et posthus, med nummertrækning og det hele, hvor det, udover de sædvanlige postfunktioner, vil være muligt, via computerterminaler, at checke sin elektroniske post, logge sig på en elektronisk avis, med oprids af det sidste døgnns vigtigste begivenheder, udvalgt og tynnet ud på forhånd, lige til at gå til, samt bestille bøger, koncertbilletter, videofilm, og tilbudsrejser. Men ikke nok med det. Der skal kunne købes biler, huse og kummefrysere samt findes job, hund og kæreste. Måske kan et

Barbara Kruger:
Installation view,
Untitled (Why are
You Here), in
"New Works for
New Spaces: Into
the Nineties" exhibi-
tion, Wexner Center
for the Arts, Colum-
bus, Ohio, 1991.

sådan produktvirvar for nybegyndere virke lidt forvirrende, men her kommer "guiderne" ind i billedet. Ved hver terminal skal ligge en guide i form af en cd-rom med lister. Referencelister, som vi kender dem fra boghandlen, fra video- og pladebutikken, og fra anmelderskemaer i aviser og tv. Lister over de mest populære valg, når det drejer sig om såvel koncerter som kunststillinger og bøger. Men hvorfor stoppe her? Også hitlister indenfor restauranter, beklædningsgenstande, og madopskrifter er en oplagt mulighed. Ting der kan være svære selv at tage stilling til. Med en sådan guide, der

opererer ud fra et helt nøgternt og neutralt kvantitetsprincip, gives der grundlag for, at man kan træffe sit helt eget "personlige valg". Individuelt downloadet, som garanti for ikke at gå helt i skoven.

Således idéen om ét stort informations- og kontaktcenter for den brede sikre smag – et trivialiseringens tempel. Et sted hvor man aldrig er alene om sin stil. Og hvor alt er befriende nemt og ligetil. Der er dog én faktor der på afgørende vis står i vejen for lanceringen af denne idé. Virkeligheden har for længst overhalet idéen om trivialiseringens tempel inden-

om. For man er selvfølgelig allerede godt i gang med at gøre livet mærkbart nemmere for alle os forvirrede brugere. Faktisk er man nået ret langt. Internettet har efterhånden konsolideret sig som værende uundværlig i den kvantitetsbaserede kultursøgning. Men også biblioteket markerer sig som et af de seneste skud på stammen af kulturelle bekvemmelighedsinstanser. Lige så vel som tankstationer, i deres transformation til servicestationer, bevæger sig væk fra benzin som det centrale, og storcentre, som kommercielle og muzakspillende forlystelsesdrivhuse, i deres jagt på nemhed, bevæger sig væk fra de fornødne dagligvareindkøb, synes nu også biblioteket, i sin nye rolle som kulturhus fyldt med Sony Playstations, reprokunstudstillinger, ungdomsinstitutions-teater, musikmarked og cappuccinoautomater, at bevæge sig væk fra det centrale, nemlig bogen. Det er efterhånden blevet umuligt at opnå nogen form for fysisk berøring med en bog, med mindre man på forhånd kender den, har fået den pointforeslået af anmelderbedømmelser, sekundærlitteratur eller en computer. Med mindre man bekvemt har ladet sig guide.

Og det bliver stadig nemmere. I en udgave af Harper's Magazine beretter skribenten Sallie Tisdale i et indlæg, om sin tur på en bibliotekskongres i USA, hvor hun stødte ind i det nyeste hit indenfor biblioteksteknologi. Det drejer sig om et søgesystem kaldet "Novel List", indeholdende 11.000 "plot summaries", dvs. korte handlingsbeskrivelser, og derudover emneindgang til 36.000 bøger, inddelt efter titel, genre og handling. Programmet fungerer således, at det foreslår litteratur tæt på de præferencer læseren har. Hvis man f.eks. indtaster titlen på sin favoritbog kommer systemet op med en liste på bøger der minder om den, i stil som i handling. Men ikke nok med det. Man har ligeledes mulighed for at beskrive en yndet handling i stikord, hvorefter systemet fortæller om en sådan bog er blevet skrevet. Det er simpelthen det ultimative søgesystem for læsere, der ikke bryder sig om ubehagelige overraskelser. Man får lige præcis hvad man bér om, hverken mere eller mindre. Som Duncan Smith, *Novelist's* skaber siger: "Novelist går ud fra at mennesker ofte læser bøger de kan lide, uden at vide præcis hvorfor. Vi ønsker ikke at læseren skal belemres med det besværlige arbejde, det er, selv at finde ud af det."

Næh, hvorfor reflektere over sin smag? Og hvorfor overhovedet læse en bog hvis man på forhånd kan afskrive den som kedelig?

Det, at en sådan udvikling ikke bare kan skubbes til side som en tåbelig spøg, men faktisk rammer ind i et konkret udviklingsbillede, rejser nogle alvorlige problemer. Indførelsen af sådanne systemer indebærer nemlig den totale udryddelse af det, man kunne kalde *den personlige rejse*. Som endnu en perle på en trivialiseringens snor trækkes nu også biblioteket ind i den kæde af distancenedbrydende kulturkontorer, der fratager mennesket den dannelse, der ligger i selve rejsen. Den fremherskende kvalitet ved et bibliotek er dets udefinerbare potentiale i form af fristed for jagten på inspiration, en jagt der drives af nysgerrigheden efter hvad der mon gemmer sig på de støvede hylder. Netop biblioteket er der, hvor man finder de små stykker viden, som ikke findes andre steder, hvor man som en ensom opdagesrejsende leder efter den ukendte detalje eller den glemte idé. Når man på denne måde søger uden at vide præcist hvad man søger efter, rejser man alene, igennem sit eget landskab, tilbagelægger en distance uden på forhånd at kende destinationen. Man bladrer, kigger, skimmer, falder over nabobogen på hyl- den, lader sig rive med af titler, indledninger, underkapitler, og har noget med hjem i posen, ingen kunne forudsige på forhånd.

Denne kulturmæssige springen over hvor gærdet er lavest, som bl.a. *Novelist* gør mulig, vidner om at en velsmurt kulturindustri efterhånden får lov til at danne grundlag for vores inspirationsmæssige observans, i en grad der mildest talt er skræmmende. Når man lader sig lede af bestsellerlister og anmelderhatte, ledetråde der efterhånden har strikket sig sammen til ét stort sikkerhedsnet, når man frem til en indsnævring der med lethed kan munde ud i et meget forudsigeligt frit valg. For måske er der til sidst ikke så forfærdeligt meget at vælge imellem. Biblioteker er på linie med andre kulturbutikker nødt til at sælge varen. Og varen er ikke støvet stilhed men potens, pladder og populærpotpourri. De ting, der ikke sælger, bliver automatisk ved det første det bedste økonomiske kurveknæk udskilt som ikke-ønskede. Det gælder det ukendte, det sære, det svært tilgængelige og det gammeldags. Man går aldrig galt i byen med Michael Crichton og World Wide Web. Der vil aldrig mangle Judith Krantz'er

eller Peter Høeg'er i samfundet. Men vi vil sørme mangle det obskure, det marginale, hvis ikke netop bibliotekerne passer på det for os. Til vi en dag får lyst til at rejse alene.

Men får vi så det? Spørgsmålet må lyde: Er vi bare midt i en forvirrende mellemfase, hvorefter fodfæstet igen findes og mainstream-lamelsen ophæves af nye ønsker om de små særlige oplevelser? Eller er vi bare vidner til den moderne udviklings naturlige orden, hvor vi mennesker i vores efterhånden mere og mere rodede og støjende hverdag søger stadig mere hjælp, mere sikkerhed og garanti i vores kulturelle adspredelsesvalg?

I sidste ende er det et spørgsmål om, hvorvidt kulturindustriens fysiske manifestationer sparker bag på en ensretning, der afliver kunsten og kulturen som vi kender den. Og det er der unægteligt noget der tyder på. Ikke sådan forstået at kulturen forsvinder. Men den ændrer sig, i takt med vores behov. Ændrer sig på bekymrende vis.

En af dem der havde en klar mening om denne ændring var Theodor Adorno, som det nu igen er på tide at støve lidt af. Adorno var af den opfattelse, som mange efter ham også er nået frem til, at kulturen er på vej til at blive objektiviseret, altså gjort til en ting, en vare. Dette, siger han, strider mod kulturens hele idé. Meningen med kultur er netop ophævelsen af objektiveringen. Så snart den selv stivner til "kulturgodter", og disses afskyelige filosofiske rationalisering, de såkaldte "kulturværdier", har den for så vidt mistet sin eksistensberettigelse. Faktisk har alene det at tale om kultur alle dage stridt mod kulturen. Fællesnævneren kultur indeholder virtuelt nemlig allerede den registrering, katalogisering, klassificering, som indlemmer kulturen i administrationens rige. Og som forvandler kultur til kulturindustri.

I en kaotisk verden siges kulturindustrien at give menneskene såkaldte ledetråde til orientering, og alene det, er ifølge Adorno anerkendelse værd. Men det, disse talsmænd tror bevaret gennem kulturindustrien, ødelægger den tværtimod så meget mere eftertrykkeligt. Farvefilmen lægger den hyggelige kro mere øde end bomberne formåede. Ingen hjemstavn slipper levende fra at blive kogt op i de film og de bøger, som priser den, og får alt det specifikke, den suger næring af, til at ligne alt andet til forveksling.

Et andet kritikpunkt fra Adornos side er, at det nye i den massekulturelle fase netop synes at være kendetegnet ved *udelukkelsen* af det nye. Det uprøvede udskilles som risiko. Man leder efter det, der på samme tid er helt fortroligt og aldrig set før. Hertil tjener dynamik og tempo. Intet må blive ved det gamle, alting skal løbe uafsladeligt, være i bevægelse. Thi alene den mekaniske produktions- og reproduktionsrytmes universelle sejr giver løfte om, at intet forandrer sig, at der ikke opstår noget, som ikke passer sammen med resten. Dette fordi kulturindustriens hele praksis uden videre overfører profitmotivet på de åndelige frembringelser.

Således er man, ifølge Adorno, i gang med en udvikling der gør det enkelte menneske mærkbart fattigere. Kulturindustrien misbruger hensynet til masserne til at fordoble, konsolidere og forstærke deres mentalitet, som forudsættes given og uforanderlig. Alt hvad der kunne bevirke en forandring af denne mentalitet er fuldstændig lukket ude. Og den erstatningstilfredsstillelse, kulturindustrien giver menneskene når den fremkalder den behagelige følelse af, at verden er i netop den orden som industrien vil suggerere dem til at tro, bedrager dem for netop den lykke, den bilder dem ind at bringe. Derved forhindres skabelsen af autonome, selvstændige, bevidst vurderende og besluttende individer.

Unægtelig hårde ord, men ikke helt uaktuelle, her snart et halvt århundrede efter at de er skrevet. Aktuelle fordi de sætter en sammenkædning af kulturen med det moderne samfunds markedsrationalitet på spidsen. En sammenkædning som produkt af fremskridtet, udviklingen. Og en sammenkædning som ændrer hele kulturens karakter.

Der er altså noget problematisk ved denne sammenblanding af fremskridt og kultur. Vil fremskridtet overhovedet kulturen? Det har Charles Baudelaire for længe siden sagt noget fornuftigt om. Han interesserede sig, engang i midten af det 19. århundrede for sammenhængen mellem den litterære, den kunstneriske og den samfundsmæssige udvikling. Og især sammenblandingen af det materielle og det åndelige stod i centrum. Som Baudelaire sagde: Spørg en hvilken som helst franskmand som læser sin avis på stamcafeen, hvad han forstår ved ordet "fremskridt" og han vil svare at det er dampen, elektriciteten og gasbelysningen, mirakler som var ukendte for romerne, og som

vidner om vores overlegenhed. Men denne udtale vidner om mørke, og om en sammenblanding af det materielle og det åndelige. Han har mistet evnen til at se forskellen mellem den fysiske og den moralske verdens fænomener, mellem natur og kultur. Når en nation i dag har en dybere forståelse for de moralske spørgsmål end den havde i det foregående århundrede, da er der sket et fremskridt. Når en kunstner skaber et værk, som vidner om større dygtighed eller skabende fantasi end han viste for et år siden, da har han gjort fremskridt. Når madvarerne i dag er af en bedre kvalitet og er billigere end de var i går, da er der sket fremskridt på det materielle område. Men Baudelaire spørger: hvor findes garantien for morgendagens fremskridt? For således forstår disciplene af svovlstikkernes filosoffer det: de ser fremskridtet ganske enkelt som en uendelig serie: Hvor findes denne garanti?

Det er i sidste ende et spørgsmål om, hvorvidt det uendelige fremskridt som udvikler menneskenes sensibilitet i takt med de stadig nye former for nydelse, ikke vil kunne blive deres mest geniale og grusomme tortur; om ikke fremskridtet, gennem sin vedholdende negation af sig selv vil vise sig at blive en form for stadig fornyet selvmord, og om det ikke, lukket inde i den guddommelige logiks ildcirkel, vil ligne skorpionen som stikker sig selv – fremskridt som sin egen evige fortvivelse.

Vi nærmer os her det drastiske spørgsmål, som også selvste Hegel engang antydede, omkring kunstens endeligt. Man kan skrive endeløse digte om forårets skønhed eller et ungepigebrysts yndefulde kurver, men ikke sige noget fundamentalt nyt om menneskets situation. Er der simpelthen tale om, at den kulturelle tomgang skyldes, at vi efterhånden er rullet ind på det perfekte, fremskridtsfikserede systems holdeplads, hvor vækst går hånd i hånd med de rene liniers råvildhed, og hvor der ikke længere kan tales om og føles for noget, der ikke allerede har været i retrobølgens vridemaskine, og som allerede fordøjet massevare spyttedes ud i den anden ende, med prisskilt og det hele?

Så langt vil Baudelaire ikke gå. Vores tid er ikke mindre rig på sublime motiver end fortiden. Dette kan ikke være en undskyldning. Al-

le århundreder og alle folkeslag har haft sin egen form for skønhed, så vi har uundgåeligt også vores. Sådan er tingenes orden. Eller for at vende det om: Alle former for skønhed rummer, som alle andre fænomener, noget evigt og noget forbigående, noget absolut og noget særegent. Den absolutte og evige skønhed eksisterer ikke, eller snarere: den er bare en abstraktion, skummet på den almene overflade af de forskellige former for skønhed. Det særegne element i skønheden opstår fra lidenskaberne, og eftersom vi har vores særegne lidenskaber, har vi også vores egen skønhed.

Netop derfor burde kunsten også til stadighed kunne eksistere, overlevende såvel stereotyp forfladigelse, maskinelle analyseprofeter, forpustet genbrugsskedkeri, romantiske idealrejser tilbage i tiden, og handlingslammende rådvildhed, eksistere uden al denne indsnævrende markedsbestemte levebrødstiming.

Man kan altså på ingen måde læne sig op ad undskyldningen om kulturens manglende eksistensberettigelse og indholdsmæssige anvendelsesløshed i en forvirret og fragmenteret tid. Vi har ingen undskyldning for ikke selv at træffe nogle hæderlige personlige valg. Men som især psykologien har fortalt os, skal sanser trænes for ikke at visne. Og det kræver vilje. Vilje til at stå imod alle disse kulturelle supermarkeder med deres glatnakkede trivialiseringer, vilje til at være trofast mod sin egen natur og ikke låne alle andres øjne og følelser. Man gør uret i at negligere den tilfældige og den specielle skønhed, selvom den er besværlig. For vores forestillingsevne, som også Baudelaire er inde på, er i sandhed evnernes dronning. Den står i nær forbindelse med alle de andre, den opflammer dem, den sender dem ud i kamp. Og den er i sandhed værd at kæmpe for.

Når der går ren udbud og efterspørgsel i den, og den individuelle forestillingsevne bortrangeres, til fordel for det nemme, det anerkendte og det populære, vil der for alvor være skabt grobund for kloningen af alle kulturens servicestationer. Den dag vi alle vender os med front mod disse kulturindustrielle mekkaer er marchen for alvor gået ind – mod trivialiseringens tempel.